

INHOUD

‘Eerst een kus’	10
Het silhouet van Veere	16
‘Hard werken was ons motto’	68
Aangespoeld in Zeeland	130
‘Daar was de Heere bij’	142
Een buurt van hagenprekers	188
De vuurtoren van Westkapelle	214
Dankwoord	221
Verantwoording en colofon	223

‘EERST EEN KUS’

‘Eerst een kus,’ zei mijn moeder. Maar ze wist niet wie ik was. ‘Carolijn,’ hielp ik haar herinneren. ‘Je dochter.’ ‘Wat fijn dat u er bent,’ antwoordde ze. Mijn moeder lag in een op maat gemaakte stoel waar ze elke ochtend in gehesen werd. Dat takelen vond ze niet fijn. Ze kon op die momenten flink vloeken. Het zag er ook akelig uit als ze zo ingesnoerd zat en geen kant op kon. Eenmaal in haar stoel leek ze het prima naar haar zin te hebben. Meestal hield ze nu haar ogen gesloten.

‘Wat staan de bomen lekker vol blad hè?’ merkte ik op. Mijn moeder sluimerde verder. Haar stoel stond naar het prachtige park van het verpleegtehuis gekeerd. Toen ze hier net kwam wonen was dat park haar troost. Het verzoende haar met het verlies van eigen huis en tuin. Ze kende de namen van alle soorten bomen die we tegenkwamen als we een wandelingetje maakten, zij toen nog met haar rollator. Tegen ons kinderen had ze vroeger opmerkingen gemaakt als: ‘Kijk nou die prachtige eik daar! Die is misschien wel honderd jaar oud.’ Tijdens de schilderlessen die ze aanvankelijk in het tehuis volgde, schetste ze louter bomen. Eerst met takken en bladeren eraan, daarna alleen nog de stam. Nu zag mijn moe-

der niet meer welk seizoen het was. ‘Wil je een chocolaatje?’ vroeg ik. Ze begreep niet wat ik zei, maar toen ik een Droste-flik in haar mond liet glijden, lichtte haar gezicht op. ‘Heerlijk!’ verzuchtte ze met haar karakteristieke enthousiasme.

Er werd vaak tegen me gezegd dat het vreselijk moest zijn een moeder te bezoeken die jou, haar kind, niet meer herkende. Dat zag ik anders. Ze mocht dan niet weten wie ik was, zij was nog wel degelijk mijn moeder. Vooral haar stem gaf me dat gevoel. Elk woord dat ze zei, zette in mijn hoofd een trein aan jeugdherinneringen in beweging. Het was alweer ruim een jaar geleden dat we een echt gesprek voerden met elkaar. Net als nu zat ik op een kruk naast haar en keken we naar het park. Ook al sprak ze me toen al steeds aan met u, toch vond ik de sfeer tussen ons prettig vertrouwd. ‘Wat is nou het belangrijkste in het leven?’ vroeg ik. Lang hoefde ze niet na te denken. ‘Dat je iets vindt wat je leuk vindt. En dan moet je dát gaan doen.’ Het was mijn moeder ten voeten uit. Alles wat ik graag wilde ondernemen moedigde ze vroeger aan: reizen, schrijven, maar ook discobezoek. ‘Gá gewoon naar zo’n disco als je daar zo’n zin in hebt,’ adviseerde ze me toen ik een jaar of vijftien was. ‘Als je ouder bent vind je daar niets meer aan. Daarom moet je dat nú doen.’

‘Denk je nog wel eens aan Ar?’ vroeg ik verder. Mijn vader was zestien jaar eerder overleden. ‘Wij zijn gek op hem,’ antwoordde ze. Het ontroerde me dat ze het over ‘wij’ had, want inderdaad, er ging geen dag voorbij waar-

op ik niet met veel warmte aan mijn vader dacht. ‘Hij zit in het onderwijs,’ vervolgde mijn moeder. ‘Alles loopt van het onderwijs uit.’

Mijn vader had zijn bestemming gevonden in Middelburg als leraar geschiedenis en maatschappijleer op wat nu de pabo heet. Mijn moeder doceerde met heel haar hart Engels op een huishoudschool in Oostkapelle. ‘Verander de wereld, begin met het onderwijs,’ was een geliefde uitspraak van mijn ouders. ‘Wij hebben nog een groot stuk meegemaakt van dat er leuk werd gedaan,’ ging mijn moeder verder. ‘Noem eens iets leuks,’ spoorde ik haar aan. Ze dacht even na. ‘*Jip en Janneke*.’ En na nog een korte pauze: ‘Dat was een leuke tijd.’ Toen wij klein waren en opgroeiden in Zeeland, begreep ik. De jaren zestig. Met ons zessen in de *deux-chevaux*. Vader aan het stuur, mijn jongste broer bij mijn moeder op schoot, wij drieën achterin. Zo reden we naar het strand van Dishoek. Altijd zat er wel een boek van Annie M.G. Schmidt in de tas.

‘Ar zat ook in de Zeeuwse politiek,’ hielp ik haar herinneren. ‘Ja, dat ook,’ gaf ze toe. ‘En jij?’ vroeg ik. Ze keek ineens angstig, daar wist ze geen antwoord op. De vraag was ook te vaag. ‘Was je bijvoorbeeld links of was je rechts?’ probeerde ik het haar makkelijker te maken. Ze lachte, opgelucht. ‘Links natuurlijk!’

Even soesde ze weg, schrok toen weer op: ‘Waar gaan die nou naartoe?’ We keken nog steeds naar het park, waarin geen mens bewoog. ‘Ze komen al terug,’ stelde ik haar gerust. ‘Kijk,’ wees ze, ‘daar staat iets geschreven:

Wir sollen jetzt... haar stem stierf weg. In die periode schakelde ze vaak over op het Duits, waarom was ons een raadsel. 'Was de oorlog een akelige tijd voor je?' suggereerde ik. 'We zaten in een ver gebied,' wees ze die verklaring van de hand. 'We hadden niet zoveel last.' 'Gelukkig maar. Een aardbeitje?' Ze draaide zich naar me toe. Haar ogen, ooit net zo donkerbruin als de mijne, waren in de loop van de tijd troebel geworden. Ze zocht mijn gezicht en vroeg: 'Wat doen we nou het hevigst?'

Het silhouet
van Veere

‘Niet zeuren. Doorlopen,’ zei de drieëntachtigjarige dame voor me. Decennia geleden stond ze als onderwijzeres voor de klas, nu woonde ze in een verpleegtehuis te Kamperland. Beslist duwde ze haar rollator voor zich uit door een rechte straat met saaie jarenzeventigwoningen. Ze had het vooral tegen zichzelf, want ze had een pijnlijk been dat in een brace was gesespt voordat we vertrokken. Toch was de wandeling haar idee. ‘Het mooiste moet nog komen,’ riep ze ter aanmoediging over haar schouder.

Aan mijn arm stapte een eveneens broze dame voort. ‘Kent u Veere?’ vroeg ze, niet voor de eerste keer vandaag. ‘Jazeker,’ antwoordde ik opnieuw, ‘een prachtig stadje.’ ‘Daar ben ik geboren!’ zei ze. ‘Op de Markt. Mijn vader had daar een kruidenierszaak. Hij was bekend bij iedereen. Er zat ook een bakker, Bakker de Blik.’ ‘Volgens mij is die er nog,’ zei ik, ook niet voor de eerste keer die dag.

Voor ons hield de onderwijzeres halt. Ze wees naar een sloot. ‘Er ligt ijs,’ stelde ze vast. Eenden baadden in een wak. ‘Inderdaad,’ reageerde de kruideniersdochter blij verrast. ‘Dat hebben wij toch mooi maar weer gezien,’ besloot de onderwijzeres.

Wanda,* de dienstdoende verzorgster, had gewaar-schuwd dat de twee dames niet ver konden lopen. ‘Ze ver-geeten dat ze ook nog terug moeten,’ had ze gezegd. Daar-om hield ik mijn hart vast. We raakten steeds verder van huis. ‘Straks komen de mooie villa’s,’ spoorde de onder-wijzeres ons aan. We stopten weer, nu om de met witte

* Om de privacy te beschermen zijn de namen en gegevens van de bewoners, medewerkers en vrijwilligers in de verpleegtehuizen veranderd.

rijp gesierde knotwilgen langs de sloot te bewonderen. ‘Verder maar weer,’ besloot de onderwijzeres.’ ‘Wist u dat ik in Veere ben geboren?’ vroeg de dochter van de kruidenier. ‘Als je vroeger zei dat je uit Veere kwam, vonden de mensen dat maar wat deftig.’

De onderwijzeres sprak met een zachte g. Zij was in Eindhoven opgegroeid, maar zij en haar man brachten hun kinderen groot in Bergen op Zoom. Ze was naar Zeeland gekomen omdat een van haar dochters op Walcheren woonde. ‘Daar heeft ze een hele mooie baan bij het ziekenhuis. En haar man geeft les op de hbs.’

De kruideniersdochter was weliswaar verknocht aan haar geboorteplaats, ze had heel haar getrouwde leven in de Randstad doorgebracht. Kortgeleden keerde ze terug. Haar man was overleden en kinderen had ze niet. Een door de rechtbank aangestelde bewindvoerder regelde haar financiën. In het tehuis had ik horen fluisteren dat ze de eerste tijd voortdurend verdrietig was geweest. Ze lustte niets, klaagde over alles en wilde nergens aan meedoen. ‘Hoe ze nu is, is een verschil van dag en nacht,’ werd het verhaal opgelucht besloten.

Ik kende haar pas twee dagen. Ze was de beminnelijkheid zelve. Inmiddels mocht ik haar bij haar voornaam noemen: Nel. ‘Zij gaat ook mee,’ had de onderwijzeres bedongen.

De Brabantse Ineke werd in het tehuis nogal overheersend gevonden. Tijdens een bespreking gisteren met onder anderen de huisarts was de vraag aan de orde gekomen of ze haar Veerse vriendin niet te veel op haar kop zat. Uiteindelijk werd vastgesteld dat er voor Nel ook

‘winst’ viel te behalen aan de nieuwe vriendschap. Soms maakte ze met de familie van Ineke een tochtje met de auto. Zij kreeg zelden bezoek.

‘We slaan af,’ besloot de onderwijzeres. Ze leidde ons binnen in wat een andere wereld leek. Aan een brede met bomen omzoomde laan lag het ene na het andere gerieflijk ogende landhuis, ingebed in ruim bemeten tuinen. Hoge hagen moesten inkijk beletten, maar waren nu zonder blad. Op elke oprit konden makkelijk drie auto’s parkeren. ‘Ik heb ook een mooi huis gehad,’ zei Ineke. ‘Mijn man en ik hebben het zelf laten bouwen. Ik heb nog de eerste steen gelegd. Het stond tegenover de tennisbaan. Dat ben ik nu allemaal kwijt.’ ‘Wel veel onderhoud,’ probeerde ik te troosten. ‘Welnee,’ sprak ze tegen. ‘Ze hebben hier allemaal hulp.’ En inderdaad. Voor de volgende villa stond een busje van een hoveniersbedrijf. Niemand hoefde hier alles zelf te doen. ‘Weet je wat moeilijk is?’ vroeg de onderwijzeres en wachtte mijn antwoord niet af: ‘De trappen. Achttien treden had ik naar mijn eerste verdieping. En dán had ik nog de zolder.’ Haar vriendin knikte. Die trappen hadden ook háár opgebroken.

‘Het gaat hier nog verder door,’ gebaarde Ineke. ‘Het ene huis is nog mooier dan het andere, maar dit pad brengt ons terug.’ Ze bleek feilloos de weg te kennen. Met haar dochter en met een vrijwilligster liep ze hier vaak. ‘Want alleen mogen we niet op stap,’ mopperde ze. Het was haar niet ontgaan dat ik de code wist waarmee de buitendeur geopend kon worden. ‘Ons geven ze die niet.’

We kwamen uit in de winkelstraat van Kamperland. Een man van tegen de zestig verliet juist de slijterij waar